

איבערזעץ

אַן ייִדן

באין יהודים

יעקב גלֶטשטיין

תרגום: בצלאל דב

הקדמה

בשיר 'אַן ייִדן' מקונן יעקב גלֶטשטיין (1896-1971) על חרבן יהדות אירופה. קינתו של גלֶטשטיין, כרבים משיריו, איננה שירה פושרת אלא שירה המהפכת את הקרביים ובווערת בעצמות. תוכנו של השיר כולל פנייה אל האלוהים היהודי אשר עצם קיומו מוטל בספק לנוכח עמו הנאבד. אותו 'ייִדישער גאַט' הוא אולי הדבר הקשה ביותר לתרגום בשיר הזה. היידיש בשיר זה עשירה עד מאוד והיא מהדהדת משלבים שונים של השפה העברית, מן העברית המקראית ועד לספרות הקבלה. עם זאת, האלוהים היהודי ה - 'ייִדישער גאַט', עומד בשיר זה כהופעה של רגע חד פעמי, כקריאה ספונטנית, קרובה מחד וזרה מאידך. בתרגום המוצג כאן יש נסיון לשמר את הזרות כמו גם את הקירבה על ידי שימוש בתחביר שנתפס כקשה מחד ומוכר מן התפילה מאידך. באופן הזה גם נקבע הטון של השיר שהוא ספק קינה וספק תפילה והמילים המסורתיות 'מי כמוך באלים ה' הופכות מקביעה לשאלה.

In the Snow. Marc Chagall, 1922-1930. Gouache, ink, and watercolor on paper. Solomon R. Guggenheim Museum, New York, From the Archives of the YIVO Institute for Jewish Research

אן יידן וועט נישט זיין קיין יידישער גאט.
 גייען מיר, חלילה, אוועק פון דער וועלט,
 פֿאַרלעשט זיך דאָס ליכט פֿון דיין אַרעם געצעלט.
 זינט אַברהם האָט דיר אין וואַלקן דערקענט,
 האָסטו אויף אַלע ייִדישע פֿנימער געברענט,
 פֿון אַלע ייִדישע אויגן געשטראַלט,
 און מיר האָבן דיר געפֿורעמט אין אונדזער געשטאַלט.
 אין יעדער לאַנד, אין יעדער שטאַט
 איז מיט אונדז אויך געווען אַ גר
 דער ייִדישער גאָט.
 יעדער צעשמעטערטער ייִדישער קאַפּ
 איז אַ פֿאַרשעמטער, צעבראַכענער, געטלעכער טאַפּ,
 ווייל מיר זיינען געווען דיין ליכטיק געפֿעס,
 דער וואַרציכּן פֿון דיין ממשותדיקן נס.
 איצט ציילן זיך אין די מיליאָנען
 אונדזערע טויטע קעפּ.
 ס'לעשן זיך אַרום דיר די שטערן,
 דאָס געדעכעניש פֿון דיר ווערט פֿאַרטונקלט,
 דיין מלכות וועט באַלד אויפֿהערן.
 דער ייִדישער פֿאַרזיי און פֿאַרלאַנג
 איז פֿאַרברענט.
 אויף טויטע גראַזן וויינען די טויען.
 דער ייִדישער חלום און ייִדישע וואָר געשענדט -
 זיי שטאַרבן אין איינעם.
 ס'שלאַפֿן עדות גאַנצע.
 עופֿעלעך, פֿרויען,
 יונגע־לייט און זקנים.
 אַפֿילו דינע זיילן, די פֿעלדזן,
 די שטאַמיקע ל"ו,
 שלאַפֿן אַ טויטן, אַן אייביקן שלאַפֿן.

באַין יהודים אין גַם יהודי באַלים.
 אַם יחלף, חלילה, קיומנו ויחידל,
 אַזי יועם האור ממִשְׁכַּנְךָ הדל.
 מימי אַבְרָהָם שְׂאוֹתֶךָ בְּעֵנֵי הַפִּיר,
 הַיִּיתְ אַתָּה פְּנִים יְהוּדִיּוֹת מִבְּעִיר,
 מִכָּל עַיִן וְעַיִן יְהוּדִית קִרְנָתְךָ,
 וְאַנְחֵנוּ אוֹתֶךָ קִרְצָנוּ, לְצַלְמֵנוּ דְמִיתְ.
 בְּכָל הָאֲרָצוֹת וּבְכָל הָעָרִים
 הַיִּיתְ לָנוּ נְטֵעַ זָר
 הַיְהוּדִי בְּאֵלִים.
 כָּל רֹאשׁ יְהוּדִי רְצוּץ
 הוּא נִצּוּץ אֵל, שְׂבָר כְּלֵי הַרוּס,
 כִּי מִלְפָּנֶיךָ הָיִינוּ אוֹרֶךָ הַגְּנוּז בְּכֵלֵי,
 אוֹת וְסִימָן לְקִיּוּמֶךָ הַפְּלִאִי.
 עַתָּה, פִּקֹּד אֶת רְבוּא רַבּוֹת
 רְאשֵׁינוּ הַמְּתִים.
 סְבִיבֶךָ נִכְבֵּים הַכּוֹכְבִים.
 זְכַרְוֶנְךָ הוֹלֵךְ וְדוֹהֵה,
 וְעוֹד מַעֲט וְהַדְרָךְ כְּלֵה.
 חֲטָר מִגִּזַּע יְהוּדִי וְנֶצֶר שְׁרָשׁוֹ
 נְשַׁרְפוּ כְּלֵיל.
 עַלֵי דְשִׂא־מִתִּים מְקוּנֵי הַטֵּל.
 הַחֲלוּם הַיְהוּדִי וְהַקִּיּוּם הַיְהוּדִי אֲשֶׁר חָלַל -
 יִחַדּוּ גוֹנְעִים.
 קְהָלוֹת תְּמִימוֹת יִשְׁנוֹת,
 טַף, נְשִׁים,
 זְקֵנִים עִם נְעָרִים.
 אַפְלוּ עַמּוּדֵי הַתּוֹנֶה, צוּרֵיֶךָ,
 הַלְמָד-וְנוֹנִיקִים הַשְּׂרָשׁוּיִים,
 דּוֹמְמִים יִשְׁנִים, שְׁנַת עוֹלָמִים.

מי יחלם אותך?
 מי יזכר?
 מי יפנה ערךך?
 מי ילה אחריתך?
 מי מחד על גֶּשֶׁר גִּבְעוּעֵי־ב
 ירושׁ כְּדֵי לָשׁוּב עַל עִקְבוֹתָיו?

הלילה נמשך לעד לעם נפֿטר.
 אָרָץ וְשָׁמַיִם נִמְחוּ.
 כְּבֵה אוֹרֶךָ בְּמִשְׁכַּנְךָ הדל.
 שְׁעָה יְהוּדִית אַחֲרוֹנָה מִתְלַקְּחַת.
 הַיְהוּדִי בְּאֵלִים, עוֹד מַעֲט וְאַיֶּנָּה.

ווער וועט דיר חלומען?
 ווער געדענקען?
 ווער וועט דיר לייקענען,
 ווער וועט דיר בענקען?
 ווער וועט צו דיר, אויף אַ פֿאַרבענקטער בריק,
 אוועק פֿון דיר, פֿדי צו קומען צוריק?
 די נאַכט איז אייביק פֿאַר אַ טויט פֿאַלק.
 הימל און ערד אָפּגעווישט.
 ס'לעשט זיך דאָס ליכט אין דיין אַרעם געצעלט.
 ס'פלעמלט די לעצטע ייִדישע שעה.
 ייִדישער גאָט, ביסט שוין באַלד נישטאַ.

בצלאל שטראוס מאסטרנט במסלול לספרות יידיש באוניברסיטת תל אביב. צעדיו הראשונים בתרגום ובמחקר מתמקדים במשוררת ריקודה פוטש ובספרות יידיש ארץ ישראלית.